

Studiu cu privire la impactul COVID-19 asupra drepturilor tinerilor

CUPRINS

INTRODUCERE	3
SUMAR EXECUTIV	6
I. INFORMAȚII DESPRE DREPTURILE SOCIO-ECONOMICE ȘI CIVILE/POLITICE ALE TINERILOR ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE COVID-19	7
II. IMPACTUL PANDEMIEI DE COVID-19 ASUPRA DREPTURILOR TINERILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA	13
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	23
ACRONIME	25

INTRODUCERE

Toate ființele umane au aceleași drepturi fundamentale și inalienabile prescrise în Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO). Cu toate acestea, domeniul de aplicare a drepturilor este diferit din motive raționale și specifice, precum drepturile tinerilor, care sunt caracteristice pentru o anumită categorie de vârstă (în cazul Republicii Moldova, de la 14-35 de ani¹). În conformitate cu Rezoluția 35/14 a Consiliului Drepturilor Omului, Biroul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului a publicat un raport cu privire la segmentul de tineret și drepturile omului (A/HRC/39/33), care a documentat discriminarea și unele provocări pentru tineri în accesarea drepturilor civile, politice, sociale, economice și culturale. Prin urmare, printre drepturile asociate tinerilor, se numără: dreptul la viață, dreptul la un nivel de trai adecvat, dreptul la locuință, dreptul la hrană, dreptul la muncă, dreptul la educație, dreptul la sănătate, libertatea de expresie, dreptul la accesul la justiție, libertatea de întrunire și asociere, dreptul la securitatea personală și intimitate, dreptul la egalitate și nediscriminare.

Cu toate că aceste drepturi sunt garantate de CEDO și alte mecanisme internaționale, sunt cazuri în care acestea sunt ignorate din cauza fenomenului ageismului² - un termen extins ce se referă la prejudecățile legate de tineri, manifestându-se prin ignorarea și neglijarea vocilor tinerilor. Prin urmare, performanțele nu sunt recunoscute pe deplin, ci doar parțial, munca și dedicația tinerilor fiind considerată ne semnificativă în raport cu adulții.

Tinerii sunt forța motrice a unei societăți și cheia spre dezvoltarea durabilă a fiecărui stat în parte, dacă acesta asigură sprijinul și resursele suficiente pentru o educație calitativă, un loc de muncă decent, condiții și mecanisme de implicare pentru toți tinerii, indiferent de rasă, religie, sex și apartenență.

Scopul studiului. Un aspect important constă în stabilirea impactului pandemiei de COVID-19 asupra drepturilor tinerilor, fie că vorbim de impact pozitiv sau negativ. Studiile globale privind impactul pandemiei de COVID-19 arată că tinerii sunt printre cele mai afectate grupuri de populație³. Aceștia sunt nevoiți să se adapteze la schimbările imense din educație sau piața muncii, rutina zilnică și viața de familie. În acest context, este necesar să identificăm cum au fost tinerii afectați în Republica Moldova și care drepturi le-au fost afectate. Unii tineri au avut parte de eșecuri, stări depresive sau alte

¹ Legea nr. 215 din 29.07.2016 cu privire la tineret. Publicată în Monitorul Oficial: 23-09-2016

² <https://ro.wikipedia.org/wiki/Ageism>.

<https://www.who.int/westernpacific/news/q-a-detail/ageing-ageism>. Ageism este un termen care se referă la stereotipurile (cum gândim), prejudecățile (cum ne simțim) și discriminarea (cum acționăm) față de ceilalți sau de sine în funcție de vârstă.

³ <https://www.un.org/development/desa/youth/news/2020/05/covid-19/>

experiențe traumatizante în perioada de izolare, în timp ce grupurile care erau marginalizate sau dezavantajate până la pandemie, rămân sub risc sporit de a deveni și mai izolate la moment ⁴.

În acest sens, prezentul studiu își propune să cerceteze și să evalueze impactul pandemiei de COVID-19 asupra drepturilor tinerilor, să identifice cele mai afectate drepturi și să stabilească necesitățile tinerilor prin propunerea soluțiilor de intervenție către autoritățile publice, instituțiile de învățământ și alți subiecți interesați în ameliorarea situației. Chiar dacă, în Republica Moldova tematica impactului pandemiei de Covid-19 asupra tinerilor a fost intens discutată, aceste abordări nu au pus accent pe impactul asupra unor serii de drepturi ale tinerilor, ci constituie mai degrabă o analiză superficială fără a avea vreo continuitate. Prin urmare, noutatea acestei cercetări constă în faptul că studiul se axează pe impactul pandemiei asupra unui set de drepturi specifice și anume:

- Dreptul la muncă,
- Dreptul la educație și instruire,
- Asigurarea accesului la informații,
- Libertatea de întrunire și asociere,
- Accesul la asistență medicală,
- Accesul la justiție,
- Dreptul la nediscriminare și egalitate.

Studiul a fost realizat de Asociația Obștească *Centrul pentru Dezvoltare Educațională și Comunitară* (CDEC) (autorii fiind Cristina Berlinschii și Silvia Bogonovschi) în cadrul proiectului „Inițiativa Comună a Șanselor Egale pentru Tineri” implementat de Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM) cu suportul Fundației Est-Europene, în vederea analizării și evaluării impactului pandemiei de COVID-19 asupra drepturilor tinerilor.

Design-ul metodologic al studiului. Pentru realizarea scopului și obiectivelor propuse a fost utilizat principiul analizei sistemice, abordarea interdisciplinară, îmbinarea unor metode sociologice și politologice. Datele primare au fost obținute în baza cercetării sociologice empirice. Prin îmbinarea celor două tipuri de date (calitative și cantitative), conținutul studiului urmează să contureze viziunile grupului țintă (tinerii cu vârsta cuprinsă între 14-35 de ani) cu privire la impactul pandemiei de COVID-19 asupra drepturilor tinerilor.

A fost realizat un chestionar adresat tinerilor din orice regiune, lansat în mediul online. La data de 13 iunie 2021, chestionarul a fost completat de 415 tineri. În același timp, în perioada 1-10 iunie 2021 au fost realizate 2 focus-grupuri (FG) cu tineri implicați în activități de voluntariat sau activi civici și tineri aleși aleatoriu, inclusiv încadrați în câmpul muncii.

⁴ https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/covid_19_impactul_wellbeing.pdf

Discuțiile din cadrul FG au abordat subiecte ce țin de pandemia de tip COVID-19 și anume problemele cu care s-au confruntat tinerii, atitudinea instituțiilor abilitate, angajarea și concedierea în timpul pandemiei de Covid-19, sănătatea psihică și mintală, violența în familie, etc.

Caracteristicile social-demografice ale participanților în cadrul FG. Conform criteriului de vârstă, participanții în cadrul interviurilor aprofundate au făcut parte din categoria de vârstă 14-35 de ani și au reprezentat diferite regiuni ale țării.

SUMAR EXECUTIV

În Republica Moldova, primul caz de infecție cu noul coronavirus a fost confirmat pe 7 martie 2020, iar 10 zile mai târziu, a fost instituită stare de urgență. La mai bine de peste un an de la declanșarea pandemiei de COVID-19, percepția tinerilor față de drepturile lor lezate arată că instituțiile competente nu au reușit să abordeze problemele generate de COVID-19 prin prisma drepturilor tinerilor.

Dacă înainte de declanșarea pandemiei de Covid-19, integrarea socială și economică a tinerilor era o provocare, la moment, pandemia de COVID-19 a perturbat fiecare aspect al vieții tinerilor, în special cu impact profund asupra drepturilor acestora.

Acest studiu prezintă concluziile colectate după distribuirea în mediul online a chestionarului realizat de CDEC în perioada mai-iunie 2021. În baza rezultatelor sondajului privind impactul pandemiei de COVID-19 asupra drepturilor tinerilor, am constatat că dreptul la libera întrunire și asociere, dreptul la educație, activismul social și libertatea de expresie au fost în mod deosebit afectate de pandemie.

Prin urmare, rezultatele sondajului evidențiază următoarele:

- Sănătatea mintală și psihică a tinerilor a fost afectată de pandemia de Covid-19;
- Cele mai afectate drepturi de pandemia de Covid-19 sunt dreptul la libera întrunire/asociere și dreptul la educație;
- Când le sunt lezate lezate drepturile, tinerii apelează în mare parte la părinți, profesori și prieteni;
- Statul nu s-a implicat suficient și nu a pus prioritate pe sectorul de tineret, generând un lanț de consecințe la mai multe nivele.

I. INFORMAȚII GENERALE DESPRE DREPTURILE SOCIO-ECONOMICE ȘI CIVILE/POLITICE ALE TINERILOR ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE COVID-19

Rezultatele unui sondaj global despre pandemia de COVID-19 asupra tinerilor axat pe patru domenii de impact și anume: ocuparea forței de muncă, educație și formare, bunăstare mentală și drepturi au subliniat că unul din trei tineri a observat un impact marcat asupra dreptului lor de a participa în procesul decizional și în viața politică în timp ce peste un sfert au întâmpinat dificultăți în exercitarea dreptului la libertatea religioasă sau la credință.⁵

Rezultatele sondajului global au arătat că drepturile tinerilor sunt lezate și că este necesară o acțiune urgentă pentru a stopa impactul „sever și de lungă durată” al pandemiei de COVID-19 asupra tinerilor. La nivel global, pandemia a avut un impactul semnificativ în special asupra educației și ocupării tinerilor pe piața muncii. În același timp, CEDO consacră doar câteva garanții a drepturilor economice și sociale, majoritatea garanțiilor instituite prin Convenție vizând drepturile civile și politice.

Cu toate acestea, în prezentul studiu, vom aborda dreptul la intimitate, dreptul la întrunire și asociere, dreptul la sănătate, dreptul la muncă, dreptul la nediscriminare și egalitate, dreptul la justiție, activismul social și libertatea de expresie.

Despre dreptul la muncă al tinerilor. La nivel global, tinerii apți de muncă au simțit influența pandemiei de COVID-19 asupra sectorului ocupării forței de muncă: unul din șase angajați au încetat să lucreze. Cât despre tinerii angajați, orele de lucru au scăzut în medie cu 23%, iar aproximativ 41% dintre tineri și-au redus veniturile⁶.

Prin urmare, tinerii sunt afectați în mod disproporționat de pandemie și este posibil să simtă efectele mult timp, înainte de pandemie fiind mai predispuși să fie angajați în sectoare care au fost închise, iar la moment se simt nesiguri cu privire la viitor și îngrijorați de perspectivele de muncă⁷. În același timp, lipsa accesului la locuințe este direct proporțională cu angajarea în câmpul muncii, mai ales în situația când un tânăr care nu mai lucrează din cauza că a rămas fără un post de muncă urmare a pandemiei de COVID-19, se prezumă că și dreptul la locuință este afectat.

Despre dreptul la educație și instruire. Fără îndoială, efectele pandemiei au afectat milioane de oameni, dar tinerii au fost și sunt deosebit de vulnerabili la schimbările sociale mari. Accesul la educație a devenit o provocare, odată cu trecerea studiilor de la prezența fizică la distanță și/sau în mediul online, cu utilizarea instrumentelor digitale.

⁵ Inițiativa globală privind locurile de muncă decente pentru tineret (DJY) și partenerii săi, inclusiv Organizația Internațională a Muncii, Grupul major al ONU pentru copii și tineri, AIESEC, Forumul european pentru tineret, Fondul fiduciar de urgență al UE pentru Africa și Oficiul Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului a efectuat un sondaj privind impactul pandemiei COVID-19 asupra tinerilor, informații care pot fi găsite aici: <https://www.decentjobsforyouth.org/campaign/COVID19-survey>

⁶ https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/Youth_and_COVID-19.aspx

⁷ <https://www.bbc.com/news/uk-wales-57253556>

Despre asigurarea accesului tinerilor la informații. Pentru că dreptul la educație a fost probabil cel mai afectat drept al tinerilor, atunci dreptul la informații a fost bulversant, mai ales în era dezinformării și a știrilor false. La nivel global (concluzie a aceluiași studiu) aproape unul din patru tineri (24%) au raportat un impact semnificativ asupra dreptului lor de acces la informații.

Despre dreptul libertatea de întrunire și asociere. Noțiunea de drept social nu are o definiție universal acceptată. Cu toate acestea, putem spune că drepturile sociale fundamentale desemnează toate drepturile de care se bucură un cetățean în relația sa cu alte persoane și cu statul. Despre efectul COVID-19 asupra dreptului tinerilor la participarea la întruniri publice sau la proteste pașnice, a avut un impact semnificativ asupra acestui drept, mai ales că valul de demonstrații de la începutul anului 2020 condus de tineri a fost oprit brusc odată cu debutul pandemiei. În timp ce inițiativele online sunt acum frecvent folosite pentru a oferi tinerilor o voce, nu toți tinerii au același acces la internet, mai ales tinerii din zonele rurale, care nu au această opțiune.

Despre accesul la justiție al tinerilor. Pandemia de COVID-19 prezintă un efect fără precedent asupra funcționării sistemelor de justiție la nivel global. Instanțele judecătorești își închid, reduc sau modifică operațiunile, ceea ce poate avea un impact negativ asupra oferirii de ședințe în timp util și echitabile, inclusiv să contribuie la sporirea întârzierilor cauzelor în care sunt implicați tineri. Această situație cu reducerea activității instanțelor de judecată poate duce la detenția prelungită a inculpaților tineri, deținuți preventiv. Pentru tineri, sunt necesare eforturi specifice de a îmbunătăți accesul la serviciile juridice și la informațiile juridice pentru a împuternici tinerii să-și apere dreptul încălcat.

Despre activismul social. În ciuda impactului major al COVID-19, tinerii sunt caracterizați de activism social, la nivel global cca 31% de tineri sunt implicați în activități de voluntariat. Tinerii au rămas hotărâți să se asocieze cu parteneri sociali, societate civilă și alte instituții pentru a pune umărul la dezvoltarea comunității.

Despre dreptul la nediscriminare și egalitate al tinerilor. În perioada pandemică, tinerii cu anumite tipuri de dizabilitate, tineri aflați în situații vulnerabile și de risc, tineri reprezentanți ai unor grupuri etnice, tineri migranți, tineri aflați în conflict cu legea se confruntă cu provocări suplimentare datorită situației lor specifice. Vârsta este o caracteristică care se adaugă la discriminarea bazată pe alte motive, împiedicând astfel mulți tineri să se bucure de egalitate de șanse. Dacă înainte de pandemie, acești tineri întâmpinau bariere și provocări din cauza accesibilității limitate, a resurselor și a stigmatizării și discriminării negative asociate cu dizabilitățile și deficiențele, odată cu pandemia, ei sunt supuși și mai mult riscului de a rămâne fără sprijinul vital primit înainte de pandemie.

Despre dreptul la sănătate. Aici se include și accesul la asistență medicală și asigurări sociale. Din cercetarea pe care am realizat-o am depistat că procesul vaccinării și atitudinea statutului față de tinerii infectați cu Covid-19 este de asemenea un factor esențial în sănătatea publică. Mulți tineri s-au arătat incerți față de mecanismul de primire a celor bolnavi cu alte boli, decât infectați cu virusul Covid-19 și nu erau acceptați la medici în regim prioritar, fie fiind stare de urgență, fie frica acestora față de

noul virus. Alte boli cronice au trecut pe planul doi, iar lipsa unei metodologii coerente și eficiente a provocat uzanțe în sistem.

Despre sănătatea mintală a tinerilor. Aceasta a fost afectată semnificativ de criza COVID-19. Prevalența simptomelor de anxietate și depresie a crescut dramatic în rândul tinerilor și rămâne mai mare decât nivelurile dinaintea crizei, chiar și cu redeschiderea parțială a economiei și comparativ cu alte grupe de vârstă, chiar dacă economiile se redeschid parțial. Înrautățirea sănătății mintale poate fi atribuită întreruperilor accesului la serviciile de sănătate mintală, impactului larg al închiderii școlilor și unei crize a pieței muncii care afectează în mod disproporționat tinerii. Cu sprijin adecvat și intervenție în timp util, tinerii care se confruntă cu suferință mentală ar putea să revină pe măsură ce societatea se recuperează în urma crizei provocată de pandemia de COVID-19. Acest lucru va necesita o extindere a sprijinului existent pentru sănătatea mintală în sistemele de educație, la locul de muncă și în sistemele de sănătate și politici cuprinzătoare pentru a sprijini tinerii să rămână în educație sau să își găsească și să își păstreze un loc de muncă.

Într-un sondaj național realizat în Moldova și o analiză a impactului COVID-19 asupra bunăstării mintale a tinerilor, 20% dintre tineri au raportat o înrautățire a bunăstării lor mentale în timpul crizei, comparativ cu primele luni ale anului înainte de urgența de sănătate publică. Izolarea socială a dus la creșterea consumului de alcool și tutun și la alte comportamente nesănătoase în rândul tinerilor. În total, 40% dintre tineri au raportat sporirea fumatului în timpul izolării sociale. Efectele negative ale măsurilor de izolare socială au avut un impact mai mare asupra fetelor, tinerilor din zonele urbane și celor cu venituri mici.⁸

Măsurile de intervenție ale autorităților. Pandemia de COVID-19 a avut și are un efect semnificativ asupra tuturor dimensiunilor vieții tinerilor, necesită o atenție specifică și măsuri adaptate atât din partea organizațiilor de stat, cât și a celor neguvernamentale. În ce privește răspunsul autorităților guvernamentale din alte țări, de la începutul pandemiei, constant au identificat provocările cu care se confruntă tinerii în perioada pandemică pentru a elabora măsuri de intervenție timpurie și diminua vulnerabilitățile existente în rândul tinerilor.

Strategiile guvernelor străine privind reziliența tinerilor implică diferite acțiuni, printre care:

- Programele de voluntariat pentru tineri care oferă oportunități de consolidare a capacității tinerilor, precum și resurse financiare adecvate care pot ajuta la mobilizarea tinerilor în comunitățile lor. De exemplu, guvernul francez a creat o platformă națională de voluntariat numită „Je veux aider” axată pe implicarea tinerilor în diverse activități. Guvernul canadian a dezvoltat, de asemenea, o platformă similară dedicată voluntariatului. Noua Zeelandă a stabilit o rețea cu organizații de tineret pentru a consolida colaborarea și a răspunde eficient la

⁸ file:///C:/Users/crist/Downloads/Moldova%20Covid-19%20RO%20OCT_FINAL.pdf (pag.17)

impactul negativ al pandemiei de COVID-19. În același timp se pune accent pe valorificarea mobilizării actuale a tinerilor în atenuarea unei potențiale crize viitoare;

- Elaborarea și diseminarea unor seturi de mesaje de sprijin pentru sector de tineret. În țări precum Germania, Irlanda, Portugalia și Marea Britanie, guvernele au oferit și diseminat sfaturi practice pentru părinți, precum și pentru tineri cu privire la modul de a face față impactului izolării. Guvernul irlandez a demarat o campanie de informare și sugestii de activități online și offline pe care tinerii să le poată face acasă. În mod similar, Institutul Portughez pentru Sport și Tineret a furnizat informații, videoclipuri, antrenamente și seminarii web pentru a menține într-o stare activă tinerii în casă;⁹
- Actualizarea strategiilor naționale pentru tineret, alocarea resurselor publice la diferite segmente eficiente tinerilor prin furnizarea de politici/servicii direcționate pentru sectorul de tineri, tinerii din grupurile vulnerabile, tinerii fără un loc de muncă, educație sau formare (NEET), tinerii migranți, femeile tinere, tinerii care se confruntă cu risc de violență domestică;
- Dezvoltarea parteneriatelor între tineri și autoritățile publice de implicare comună în măsurile de redresare a situației pandemice. De exemplu, Fundația Internațională pentru Tineret (IYF) a desfășurat „Fondul global de reziliență pentru tineret” pentru a sprijini financiar inițiativele organizațiilor naționale/locale de tineret care vizează protejarea drepturilor omului, accesul la un trai decent și asigurarea accesului la informații veridice. Un alt exemplu, Inițiativa globală „Youth Speak” (AIESEC Portugalia), oferă platforme online care permit tinerilor să se informeze despre procesul decizional în chestiuni care îi privesc și se asigură că aceștia beneficiază de activități și programe sprijinite de guvern.

O serie de organizații conduse de tineri au analizat impactul crizei COVID-19 asupra Obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD), și au menționat că angajamentele legate de tineret sunt expuse unui risc sever de a nu fi atinse din cauza crizei.¹⁰ Aceste organizații de tineret au solicitat autorităților statului să consolideze reprezentarea problemelor legate de tineret. De exemplu, Consiliul Britanic pentru Tineret a solicitat crearea unui Minister pentru tineri care să aducă vocea tinerilor în procesul de elaborare a politicilor privind impactul COVID-19 asupra tinerilor.

Printre măsurile de atenuare a impactului pandemiei de COVID-19 asupra drepturilor tinerilor, întreprinse de autoritățile din Republica Moldova, pot fi prezentate următoarele:

- Autoritățile statului au încercat să interprindă o listă de măsuri, atât la faza incipientă, cât și la faza de sporire a numărului de infectări. Din raportul Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova (MSMPS) privind măsurile de răspuns la infecția de

⁹ <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/youth-and-covid-19-response-recovery-and-resilience-c40e61c6/>

Covid-19¹¹ au fost elaborate materiale informative pentru cetățeni (inclusiv pentru tineri) (pliante, postere, stickere) despre metodele de prevenire, autoizolare, metodele de apelare a medicului de familie (în mai multe limbi) și distribuite în locurile publice, elaborate spoturi audio despre pericolul coronavirusului distribuite în spațiul public, lansată campania "STAI ACASĂ!" pe rețelele de socializare, radio, TV și outdoor, realizate mini-lecții video: 10 minute cum trebuie să vorbim cu copii, 10 minute cum facem față izolării, 10 minute cum ajutăm un om care face atac de panică, etc., realizate o serie de infografice de informare a tinerilor.

- Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC), pentru a contribui la menținerea unei stări de bine și a unui echilibru psiho-emoțional în rândul tinerilor, dar și de prevenire a riscurilor în perioada pandemiei, a promovat la nivelul instituțiilor de învățământ „Instrucțiunea privind organizarea asistenței psihologice a copiilor/elevilor, părinților și cadrelor didactice pe perioada suspendării procesului educațional" (aprobat prin ordinul nr. 380/2020). Scopul asistenței psihologice în contextul suspendării procesului educațional a constat în asigurarea psihoeducației, a stabilirii emoționale a beneficiarilor, oferindu-le suport în gestionarea comportamentului și a stării psiho-emoționale în situații de criză. MECC a organizat asistență psihologică la nivel național și a fost elaborat un Plan de acțiuni pe termen scurt, în contextul Campaniei "Fii responsabil! Clasa mea e Acasă", privind realizarea suportului psihologic în sistemul educațional general. Printre acțiunile realizate s-au evidențiat sesiuni on-line, webinare on-line, Programul "Aleg să mă simt bine", etc. O altă inițiativă a MECC a fost Programul anual de Granturi pentru organizațiile de tineret, dedicat susținerii și dezvoltării sectorului de tineret din Republica Moldova prin care se oferă, în bază de concurs, suport logistic și financiar pentru realizarea inițiativelor, programelor și proiectelor de tineret, consolidând în acest mod cooperarea cu societatea civilă.
- Suplimentar, MSMPS în comun cu Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) au lansat programul de susținere a antreprenoriatului în rândul șomerilor și programul de inițiative locale, măsuri care au drept scop promovarea ocupării active a forței de muncă și reducerea șomajului în Republica Moldova (în special în rândul tinerilor). Într-un comunicat al MSMPS se arată că "Pandemia COVID-19 a avut impact major asupra pieței muncii din Republica Moldova. Pentru a sprijini persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, s-au lansat două programe de ocupare, prin intermediul cărora vor fi create oportunități noi de angajare, în special în mediul rural". La rândul său ANOFM împreună cu Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM) a desfășurat ateliere de lucru în realizarea strategiilor locale de intervenție pentru identificarea tinerilor NEET (tineri inactivi, care nu fac parte din

¹¹ Raport privind măsurile de răspuns la infecția COVID-19. <http://msmps.gov.md/>

populația ocupată, nu studiază/învață) și antrenarea acestora în măsuri de ocupare a forței de munca.

- Pentru a oferi sprijin imediat și pe termen lung Republicii Moldova pentru răspunsul și redresarea socioeconomică COVID-19, ONU Moldova în colaborare cu Guvernul Republicii Moldova au întocmit Planul de răspuns și redresare COVID-19 pe baza evaluărilor efectuate ale impactului. Planul este destinat să reducă vulnerabilitatea țării la pandemie, permițând un proces de recuperare transparent și eficient. Cadrul de răspuns socio-economic constă din cinci piloni strategici în vederea protejării necesităților și drepturilor persoanelor care trăiesc sub efectele pandemiei, cu accent în special pe grupurile și persoanele cele mai vulnerabile (care include și tinerii), iar răspuns pentru redresarea economică privind tinerii prevăd sprijin pentru tineri și parteneri sociali pentru antreprenariat și inovare socială ca răspuns COVID-19 (inclusiv antreprenariat social), ca de exemplu Programul Fondului de investiții și inovare în domeniul climei în Moldova - tinerii obțin abilități și capacități tehnice îmbunătățite pentru a înființa și dezvolta afaceri ecologice inovatoare, Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) propune tinerilor „Programul Start pentru tineri”.

II. IMPACTUL PANDEMIEI DE COVID-19 ASUPRA DREPTURILOR TINERILOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Pentru o mai bună analiză a cadrului de cercetare, ne-am propus să analizăm impactul pandemiei de Covid-19 asupra drepturilor tinerilor prin intermediul metodelor cantitative și calitative. Prin urmare, am utilizat chestionarea la nivel național utilizând instrumentele digitale de diseminare a acestuia, cât și focus-grupurile ca metodă de interviu simultană și în profunzime a unui grup de respondenți care aparțin publicului țintă (tineri cu vârsta cuprinsă între 14-35 de ani).

Chestionarul de bază a fost elaborat reieșind din provocările și necesitățile identificate în cercetări similare la nivel internațional, scopul final fiind identificarea gradului de afectare de către pandemia de Covid-19 asupra drepturilor tinerilor și a percepției acestora vizavi de subiectul propus. Chestionarul este alcătuit din 15 întrebări, divizat în câteva compartimente precum: statutul social, drepturile încălcate, mecanismele de protecție și sănătatea mintală. Drept puncte de referință în elaborarea acestor teze ne-am bazat pe cele mai relevante contextului drepturi ale tinerilor:

- dreptul la întrunire și asociere,
- dreptul la sănătate,
- dreptul la muncă.

Din totalitatea de teze formulate în chestionar, 12 întrebări sunt bazate pe selecție, respectiv respondenții pot alege una sau mai multe opțiuni de răspuns. În cadrul chestionarului au fost recepționate 417 răspunsuri, care vor servi pentru formularea unor concluzii cantitative și e recomandărilor aferente.

Astfel, dacă ne referim la profilul persoanelor intervievate, constatăm următoarele rezultate:

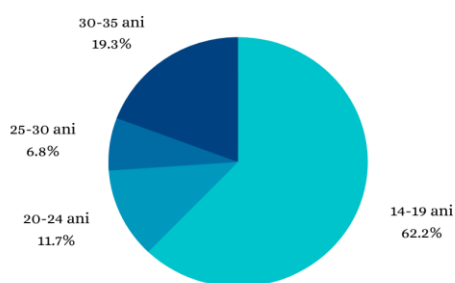

Diagrama I. Vârsta respondenților

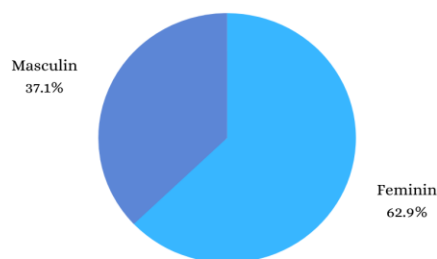

Diagrama II: Sexul respondenților

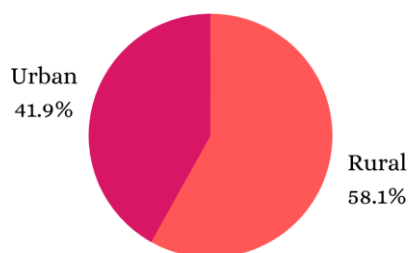

Diagrama III. Mediul de proveniență

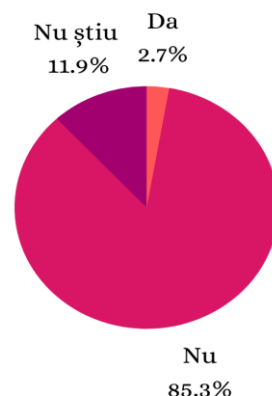

Diagrama IV: Apartenența la un grup social-vulnerabil sau cu oportunități reduse

În cadrul chestionarului, la întrebarea nr. V în care tinerii ce s-au identificat cu un grup social-vulnerabil sau cu oportunități reduse trebuia să indice de ce se încadrează în această categorie, am primit următoarele categorii de răspunsuri: familie cu mulți copii, tineri cu dizabilități, membri ai comunității LGBTQ+, romi și tineri din stânga Nistrului.

Compartimentul I. Dreptul la muncă

Criza pandemică Covid-19 a provocat un șir de transformări în sectorul de muncă prin concedieri în masă și reprofilări. Lacunele din sistem și incapacitatea de a gestiona o criză de asemenea proporții a devenit un factor catalizator pentru reducerea personalului în mai multe întreprinderi. În timp ce unele organizații au încercat să eficientizeze procedura de lucru prin modificarea sau ajustarea politicilor interne, altele au recurs la concedieri neavând resursele necesare pentru a întreține angajații.

Potrivit unui document de poziție elaborat în cadrul Planului de Advocacy al Platformei Naționale a Forumului Societății Civile din Parteneriatul Estic¹², sectorul HoReCa este cel mai afectat din punct de vedere economic - circa 80%, ceea ce a cauzat concediere în masă și acumularea datoriilor. Autorii acestei poziții au constatat că numărul agenților economici care au introdus în activitatea sa inovații este redus, fiind implementate doar cerințele impuse de autorități vizând combaterea infectării cu noul coronavirus. În același timp, un număr mare de agenți economici a calificat măsurile întreprinse de către stat ca fără impact pentru activitatea lor.

În chestionarul elaborat primul compartiment la care am făcut referință este dreptul la muncă a tinerilor prin prisma pandemiei Covid-19. Astfel, am constatat următoarele:

¹² <https://www.eap-csf.md/>. Document de poziție. Impactul pandemiei de Covid-19 asupra sectorului HoReCa și măsuri de menținere și creare a locurilor de muncă.

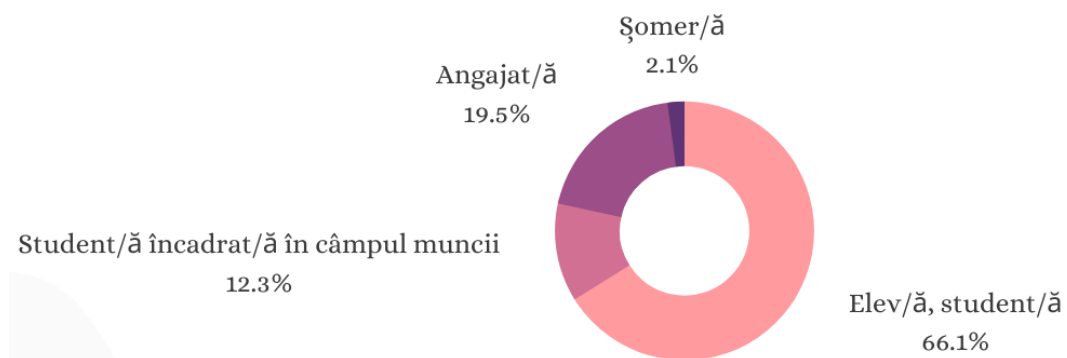

Diagrama V. Statutul înainte de pandemia Covid-19

Din numărul total de respondenți, circa 12,3% erau studenți încadrați în câmpul muncii, iar 19,5% erau angajați oficial, ceilalți 66,1% au indicat că sunt elevi, fie studenți și doar 2,1% șomeri. La următoarea întrebare care viza deja statutul actual al respondenților, am primit următoarele rezultate:

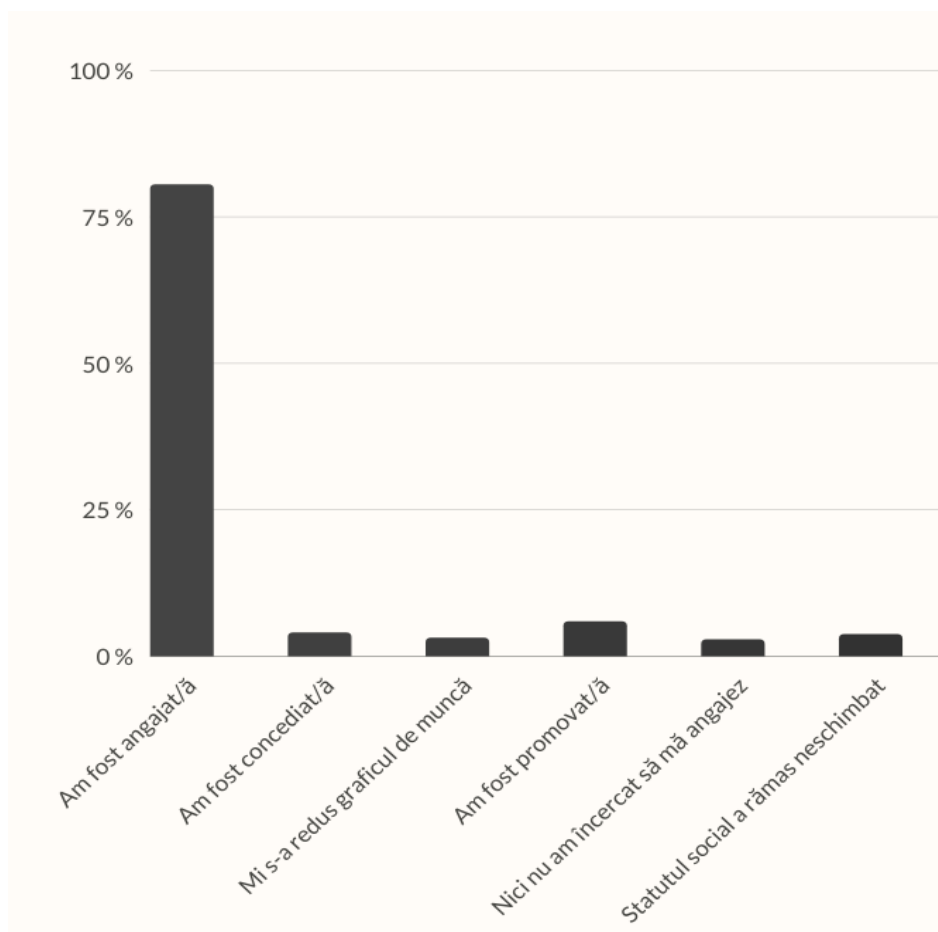

Diagrama VI. Statutul după pandemia de Covid-19

Contrar așteptărilor, circa 80,5% din respondenți au indicat că au reușit să capete un loc de muncă, deși potrivit asociațiilor de bussiness, productivitatea muncii per general a scăzut cu 30-40%¹³ chiar dacă totul a fost transferat pe mediul online. Pe de altă parte, 5,9% au fost promovați la locul de muncă în funcții mai mari, 2,8% nici nu au încercat să se angajeze, și doar 4% a fost concediat iar 3,1% din tineri li s-a redus graficul de muncă.

Cu toate acestea, tinerii antreprenori și tinerii care activează, fie dețin o întreprindere mică sau mijlocie în Republica Moldova, suportă greul impactului generat de COVID-19 din motiv că întreprinderile micro, mici și mijlocii (ÎMMM-uri) au fost sever afectate de pandemie și ele sunt cele care angajează un număr impunător de persoane vulnerabile, și anume tineri și femei.¹⁴

Compartimentul II. Mecanismele de protecție și drepturile încălcate

Pandemia de Covid-19 a servit drept un imbold pentru diferite cercetări în domeniul drepturilor omului, pornind de la drepturile fundamentale ale tuturor ființelor ce au fost încălcate până la dezbaterile cu privire la măsurile restrictive impuse de fiecare stat în parte. Cadrul de cercetare s-a extins și s-a axat pe Convenția Europeană a Drepturilor Omului, însă, în mare parte oamenii fie nu cunoașteau propriile drepturi, fie nici nu își închipuiau de mecanismele de protecție.

Ne-am propus să aflăm inclusiv de la tineri care au fost drepturile încălcate pe durata pandemiei de Covid-19 și ce mecanisme de protecție ei cunosc. În cadrul acestui compartiment am utilizat și răspunsurile multiple, cât și am oferit posibilitatea tinerilor de a-și exprima gândurile separat. Astfel, am obținut următoarele rezultate:

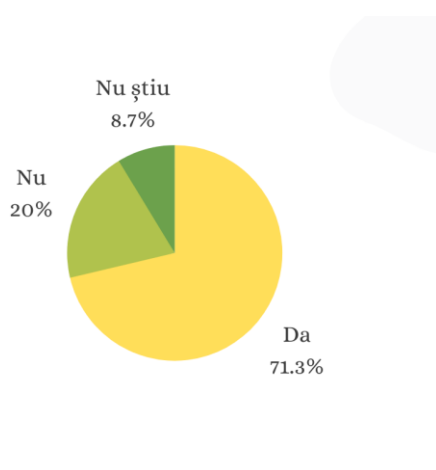

Diagrama VII. V-au fost afectate drepturile de când a început pandemia Covid-19

¹³ Lovitura asupra bussinesului. <https://newsmaker.md/ro/lovitura-asupra-businessului-coronavirusul-a-trimis-in-knock-out-afacerile-moldovenesti-ce-va-urma/>

¹⁴ <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/blog/2020/the-fight-against-covid-19--survival-only-is-not-an-option-for-m.html>

În proporție de 71,3% unde tinerii au ales varianta că drepturile lor au fost încălcate, revenim cu următoarele date care indică care drepturi în viziunea acestora au fost cele mai violate.

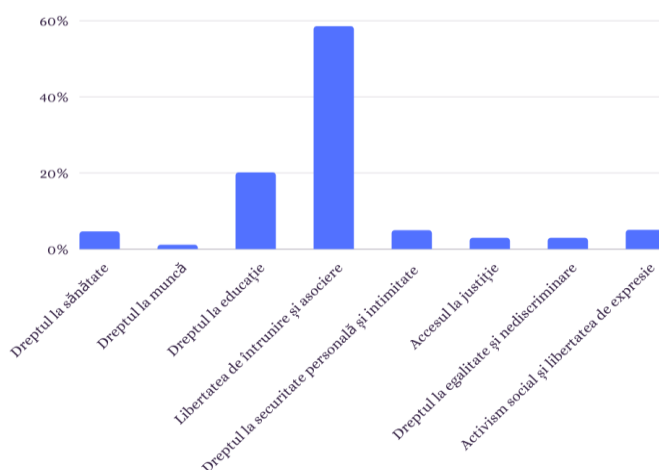

Diagrama VIII. Cum considerați care drept v-a fost afectat cel mai mult?

În viziunea respondenților circa 60,5% consideră că cel mai încălcat drept a fost cel la libera întrunire și asociere, după care urmează dreptul la educație cu 20,1%, activism social și libertate de expresie - 5,7%, dreptul la securitatea personală și intimitate - 4,9%, dreptul la sănătate - 4,6%, dreptul la egalitate și nediscriminare - 2,9%, dreptul la muncă - 1,1%.

În practică este greu de evoluat aceste statistici care se bazează fie pe percepții interioare și personale, fie pe cunoștințele acumulate din spațiul informațional/ong-uri/prieteni. Drepturile menționate mai sus presupun o codificare mai amplă și pot fi interpretate de către fiecare tânăr individual, de aceea, vom prezenta și câteva răspunsuri relevante oferite de către respondenți.

- *Mi s-a lezat dreptul la o educație de calitate, deși consider că m-am descurcat de sine stătător. Unii profesori nu luau în serios lecțiile online, fie nu erau prezenți, fie nu cunoșteau cum să utilizeze dispozitivele electronice de conectare. Personal, nu consider că am fost afectată foarte mult, dar sunt unii colegi care nu aveau acces nici la internet pentru a accesa sursele info online.*
- *Pe lângă că au fost concediați oamenii, multe magazine, întreprinderi au fost puse în carantină, oamenii neavând unde lucra și nici de unde să-și dobândească hrană.*
- *Dreptul la sanatate în contextul pandemiei îmi este încălcat chiar și acum prin ineficiența statului de a-mi garanta accesul liber la vaccin, precum în alte state, ceea ce mă obliga să aleg metoda vaccinării în statul vecin.*
- *Am fost concediat fără argumente plauzibile.*
- *Pentru mine cel mai încălcat drept a fost cel la libera circulație - eu fiind din Transnistria am fost nevoită să mă rup între universitate, familie și restricțiile impuse nu numai pandemice, ci și de a ajunge la propria casă.*

Dat fiind faptul că majoritatea tinerilor au fost afectați de încălcarea drepturilor sale, următoarele date colectate ne prezintă cât de bine aceștia cunosc mecanismele de protecție.

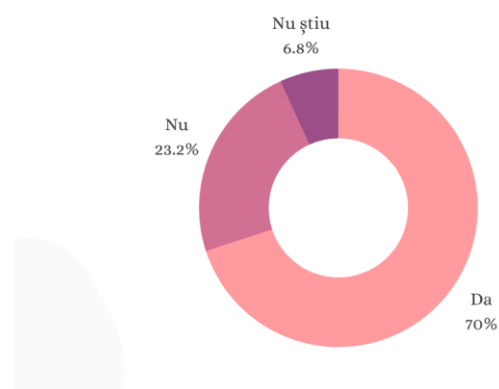

Diagrama IX. Dvs. cunoașteți mecanisme de protecție a drepturilor tinerilor/-elor?

O majoritate absolută de 70% au răspuns afirmativ la întrebarea dacă cunosc mecanismele de protecție a drepturilor sale.

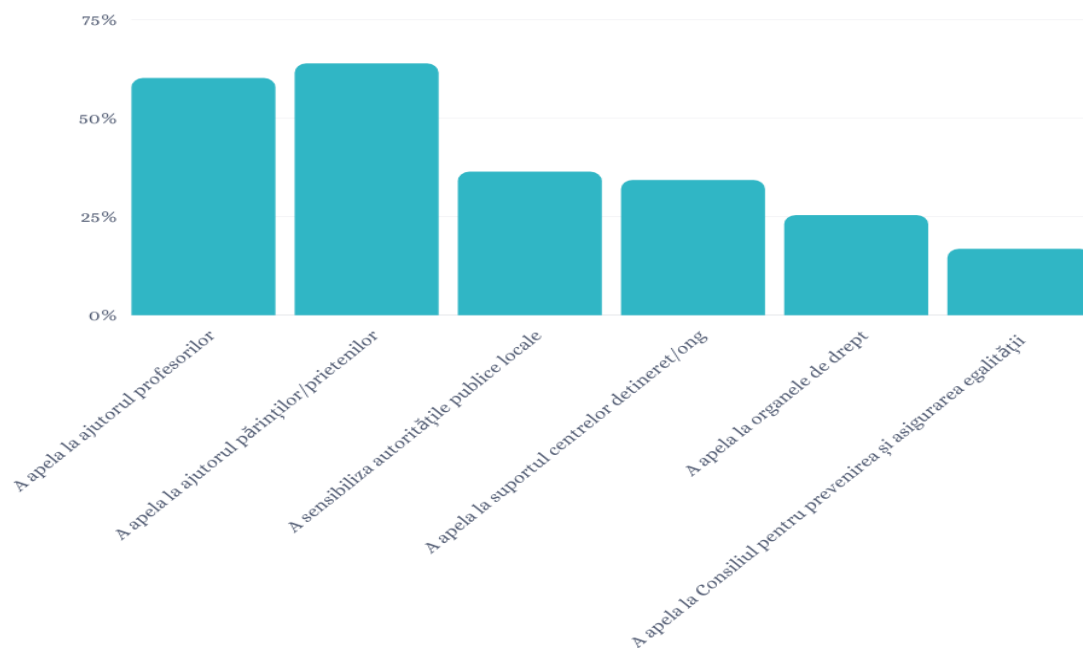

Diagrama X. Ce fel de mecanisme de protecție a drepturilor tinerilor/-elor cunoașteți?

La această întrebare am oferit posibilitatea unui răspuns multiplu, pentru a identifica care sunt factorii de bază la care apelează tinerii când simt că drepturile lor sunt încălcate. Astfel, în proporții de 63.9% aceștia apelează la ajutorul părinților/prietenilor, 60.1% apelează la ajutorul profesorilor, 36.4% încearcă să sensibilizeze autoritățile publice locale (APL), 34.3% apelează la suportul centrelor de tineret/ong-urilor, 25.4% apelează la organele de drept și 16.8% la Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării. Răspunsurile oscilează de la tânăr la tânăr, ceea ce, în viziunea noastră se datorează faptului că fiecare în parte are interesele sale și face parte din structuri diferite. Respectiv, și persoanele/instituțiile se vor repartiza după priorități.

Totodată, ne-am propus să aflăm părerea tinerilor despre implicarea instituțiilor competente în gestionarea și combaterea crizei, fie a statutului per ansamblu și am primit următoarele răspunsuri:

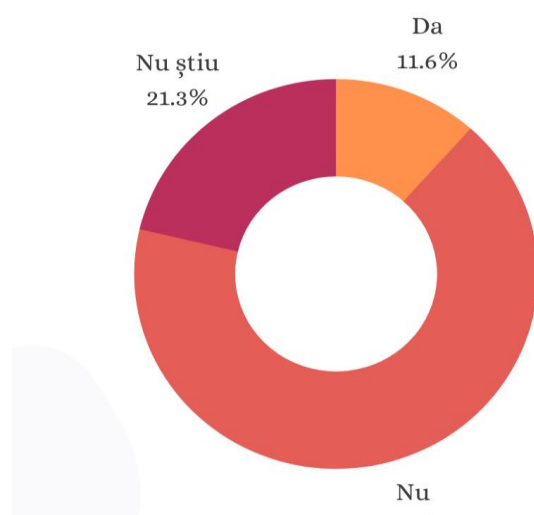

Diagrama XI. În opinia Dvs, statul a fost activ implicat în a-ți proteja drepturile tinerilor/-elor pe timp de pandemie de COVID-19?

Tinerii în proporție de 67.1% au răspuns negativ la această întrebare, iar printre cele mai relevante răspunsuri la această întrebare, am primit următoarele:

- Statul s-a preocupat doar de interesele sale, tinerii au fost pe plan secund. Dovada? Închiderea și redeschiderea școlilor, universităților și instituțiilor de cultură după bunul plac.
- Chiar și dacă statul a încercat să protejeze drepturile tinerilor pe timp de pandemie aceasta nu a reușit și într-un final întreaga situație s-a soldat cu informație neasimilată și sănătate emoțională distrusă.
- În unele cazuri, autoritățile publice dădeau dovadă de interes și implicare, încercând cumva să asigure respectarea drepturilor pentru un anumit procent de tineri. Cu toate acestea, unii tineri au rămas de-a dreptul marcați de această pandemie, mai ales cei din zonele rurale. Evident, e foarte greu să asiguri tuturor aceleași drepturi, fie la educație, fie la asistență medicală, dar cred

că dacă se cerea mai mult ajutor din partea organizațiilor internaționale sau se preluau anumite practici internaționale considerate efective, poate că situația era să fie mult mai bună.

- *Nu prea am văzut implicare în ceea ce tine activitatea tinerilor și în special a organizațiilor din care fac parte din partea statului, nu s-a pus accent pe așa ceva*
- *În timpul pandemiei statul nu se interesa de starea psiho-emoțională și de drepturile tinerilor care erau cu siguranță încălcate, în schimb făceau nunți și mergeau pe la veterani, astfel spunându-i riscului de a fi îmbolnăviți cu Covid-19*
- *Statul în genere nu prea se implica în promovarea și apărarea drepturilor tinerilor, iar tinerii LGBT sunt blamați în toate instituțiile statului, iar acum în pandemie în genere am fost uitați. Tinerii din instituțiile de învățământ sunt mereu supuși tuturor tipurilor de violență și bullying-ului cel mai des verbală care e uneori susținută și de unii profesori.*
- *Pentru încălcările comise de unii funcționari nu au fost aplicate sancțiuni, ceea ce este foarte deranjant. Statul ar trebui să aplice forța coercitivă corect față de toți cetățenii, indiferent de statut. Și asta s-a simțit cel mai mult în această perioadă.*

Sumând și alte răspunsuri primite de la tineri, concluzionăm că statul nu s-a implicat suficient în crearea condițiilor pentru depășirea crizei în toate aspectele, în special, în sectorul de tineret, care a fost mușamalizat pe fonul altor evenimente de natură socio-politică (*facem trimitere inclusiv și la micșorarea bugetului pe sectorul de tineret*).

Compartimentul III. Sănătatea mintală

Un alt aspect, care deseori este ignorat în societatea contemporană este sănătatea mintală, care necesită a fi studiată aprofundat și aplicată în special în sectorul de tineret. După natura sa psihologică tinerii sunt mai afectați emoțional de sentimentele pe care le retrăiesc, intensitatea acestora fiind crescândă. Depresia, anxietatea, atacurile panice sunt doar câteva dintre stările ce afectează pronunțat sănătatea psihică și mintală.

Reziliența este unul dintre conceptele abordate cel mai des de către psihoterapeuți în contextul pandemiei Covid-19 și se referă la capacitatea de a rezista adversităților și de a reveni de la evenimentele dificile din viață. A fi rezistent nu înseamnă că oamenii nu trec prin stres, tulburări mintale și emoționale.

Astfel, am decis să abordăm acest aspect important în chestionarul nostru, pentru a vedea nivelul de afectare emoțională a tinerilor (aspectele mai detaliate le-am lăsat pentru focus-grup-uri).

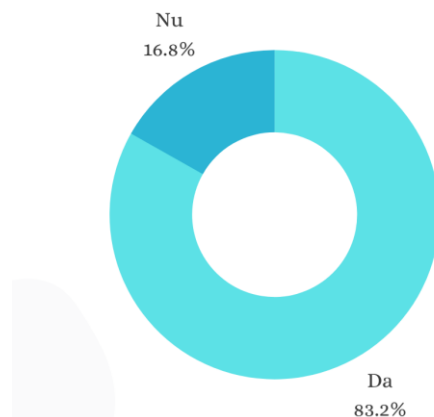

Diagrama XI. În opinia Dvs, pandemia de COVID-19 v-a afectat starea emoțională?

Rezultatele pe care le-am primit s-au adeverit a fi mai puțin pozitive, în care 83.2% din tineri au răspuns afirmativ, ceea ce confirmă și studiile făcute de psihoterapeuți atât despre starea generală psihico-emoțională și lipsa mecanismelor de combatere a acestor stări, cât și post-sindrom-urile care pot fi ca reacții adverse în urma contaminării cu Covid-19.

Dat fiind faptul că ne-am propus o cercetare mai detaliată, am decis să organizăm două focus grupuri, unicul criteriu de legătură fiind apartenența participanților la categoria de vârstă a tinerilor (14-35 de ani). Reieșind din specificul cercetării și întrebările structurate, am format două focus grupuri după următoarele criterii:

- tineri cu vârsta cuprinsă între 14-35 de ani implicați în activități de voluntariat în cadrul diferitor organizații de tineret,
- tineri cu vârsta cuprinsă între 14-35 de ani aleși aleatoriu care își fac studiile și activează în câmpul muncii.

În cadrul focus grupurilor au participat circa 20 de tineri (câte 10 per grup) și au fost abordate întrebările de bază din chestionar sub aspect mai extins care ar trezi dezbateri și încercarea de a găsi soluții la problemele identificate.

Tinerii au abordat drepturile încălcate prin prisma ineficienței statutului de a gestiona crize de asemenea proporții, inclusiv și prin lipsa unui mecanism de protecție atât a sănătății fizice, cât și mintale.

“... Nici nu îmi imaginez cum unii tineri au supraviețuit. Nu destul că la școală nu dăm importanță stării noastre emoționale, iar psihologul școlar este indiferent, ne-am trezit în situația în care nici nu avem de la cine să solicităm ajutor, iar organizațiile competente stau prost la capitolul informare despre serviciile pe care le oferă”. (Tânără, 18 ani, Dubăsari)

Totodată, răspunsurile au oscilat în dependență de statutul celor implicați în focus-grup cât și propriile percepții.

“... Nu consider că trebuie să învinuim autoritățile în toate ce se întâmplă. Eu personal am reușit și să mă angajez în pandemie, pentru că nu am stat să aștept să mă observe cineva. Dar, eu inițial nici nu aveam

așteptări mari de la clasa noastră politică, care, votează legi în dreapta și în stânga iar de tineri își reamintește doar la alegeri”. (Tânăr, 23 de ani, Chișinău)

Am încercat să aflăm la tineri, care au fost provocările pe care le-au identificat în perioada pandemiei și cum au reșit să le depășească.

“...Starea mea emoțională a suferit mai multe schimbări. Din cauza schimbărilor bruște și a faptului că nu eram gata să trecem la studiile online am avut câteva crize și episoade depresive. Totuși, lucrurile s-au agravat când corpul meu nu a mai reușit să opună rezistență: slăbire, migrenă, etc. Am depășit acest lucru prin cafea, overthinking. M-am dispersat de la realitate și mi-am resetat prioritățile, dar un psiholog a fost insuficient”. (Tânără, 20 de ani, Chișinău)

“Cel mai greu pentru mine au fost trecerile accelerate de la job offline și online într-un circuit. Nu era clar care este poziția statului vizavi de prestatori, organizații și s-a creat un haos total. Am înțeles că sănătatea mea este un lucru foarte important”. (Tânăr, 28 de ani, Căușeni)

Tinerii au încercat să abordeze și pragmatic toate problemele enunțate, inclusiv și drepturile încălcate, făcând trimitere la situația fără precedent creată. Pe lângă lacunele din sistem identificate și vulnerabilități, una dintre recomandările formulate s-a axat strict pe domeniul sănătății mintale, și anume de a crea un mecanism de consultații psihologice și lansarea unor campanii de informare despre sănătatea mintală, ca ceilalți din jur să nu se simtă prost când apelează la un psiholog sau psihoterapeut.

Totodată, participanții la focus grupuri au menționat despre reticența autorităților în colaborarea cu tinerii și organizațiile non-guvernamentale.

“...Eu personal mi-am pierdut orice motivație și dorință să mai rămân în Moldova, când am văzut ce abordare are APL față de implicarea tinerilor în procesul decizional. Crează programe de ochii lumii, dar când vine vorba despre eficiență 0.” (Tânăr, 17 ani, Chișinău)

Printre motivele invocate a fost și lipsa unor formulări coerente în cadrul legislativ național, în special în sectorul de tineret, care trebuie revizuit și ajustat conform necesităților contemporane, cât și implicarea tinerilor mai pronunțată în procesul de consultare, nu doar formal.

În cadrul discuțiilor, suplimentar, a fost abordat și subiectul violenței în familie, care s-a adeverit a fi unul la fel de important, ca și drepturile încălcate. Tinerii au mărturisit, că nu știau în ce categorie poate fi atribuit acest fenomen, însă au văzut multe cazuri în care părinții, fie alte persoane ridicau mâna la copii și snopeau în bătai, școala fiind unul dintre mediile care îi salva măcar pe timp de zi. Odată cu închiderea acestora și indiferența asistenților sociali, tinerii au avut de suferit și mai mult, fiind mereu lângă agresorii săi.

În pofida tuturor cercetărilor realizate, scopul nostru de bază comun ar trebui să se axeze pe implementarea reală a tuturor propunerilor și recomandărilor prin campanii de advocacy, întruniri pașnice, poziții oficiale și prezentarea lucrurilor în măsura lor reală, vorbind ceea ce despre ce alții preferă să nu discute.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

În baza scopului formulat în cercetare și a constatărilor obținute pe parcursul realizării chestionarelor și a FG, prezentăm următoarele concluzii și recomandări deduse:

Printre concluziile deduse se numără:

1. În contextul combaterii pandemiei de Covid-19 măsurile întreprinse de către stat au fost axate prioritar pe alte domenii conexe decât cel al tineretului (unde sumele repartizate pentru activitățile sectorului de tineret nu au fost cheltuite și rambursate la bugetul de stat).
2. Sănătatea mintală și psihică a tinerilor a avut de suferit într-o proporție mare, iar mecanisme de informare și combatere a acestor provocări nu au fost create.
3. Libertatea de întrunire și asociere a fost încălcată prin ineficiența soluțiilor alternative propuse și lipsa unei metodologii clare de gestionare a situațiilor.
4. Violența și bullying-ul care se regăsea în instituțiile școlare, a trecut în mediul online de educație și în mediul familiar, unde intimitatea tinerilor a fost încălcată, iar instituțiile competente nu au asigurat un control necesar.
5. În timp ce unele organizații au încercat să eficientizeze procedura de lucru prin modificarea sau ajustarea politicilor interne, altele au recurs la concedieri neavând resursele necesare pentru a întreține angajații.

Prin urmare, prezentul studiu propune *unele recomandări generale și acțiuni* pentru a atenua efectele negative ale pandemiei asupra drepturilor tinerilor:

1. Crearea unei platforme naționale (forum) dedicate tinerilor pentru ca tinerii să poată semnala provocările cu care se confruntă, dificultățile și drepturile care le sunt afectate în perioada pandemică. Această platformă se propune a fi sub egida CNTM, care va evalua permanent statistică, sesizând autoritățile de resort despre necesitățile reale ale tinerilor;
2. Cartografierea constantă a necesităților tinerilor pentru a răspunde cu suport util nevoilor acestora și crearea unui mecanism național eficient de consiliere psihologică gratuită pentru tineri;
3. Prioritizarea cheltuielilor în sectorul bugetar de dedicate sectorului de tineret, fără riscul de a fi redirecționate către alte sectoare;
4. Instruirea și capacitarea organizațiilor necomerciale focusate pe consolidarea sectorului de tineret cu privire la diverse/noi mecanisme de interacțiune cu tinerii, dezvoltarea competențelor și calificărilor sporite în domeniul alfabetizării digitale, suport primar, consultații (în special online);
5. Facilitarea accesului la serviciile necesare tinerilor prin lansarea unor linii de informare și suport de tip call-centru, inclusiv prin realizarea campaniilor și diseminarea mesajelor de încurajare și susținere a tinerilor.

Recomandări focusate pe un anumit segment:

6. Dezvoltarea parteneriatelor dintre autoritățile statului și sectorul privat în vederea sprijinirii tinerilor inovatori care ar putea dezvolta proiecte sociale (sustină cât mai multe start-up-uri pentru dezvoltarea tehnologică, ofere dividende economice și demonstreze solidaritate față de tineri);
7. Dezvoltarea parteneriatelor între tineri și autoritățile publice locale de implicare comună în măsurile de redresare a situației pandemice la nivel local în Moldova și dezvoltarea planului de recuperare, dar și promovarea dezvoltării sprijinului financiar pentru inițiativele locale ale tinerilor și protejarea drepturilor tinerilor;
8. Organizarea unor campanii de informare și advocacy cu privire la fenomenul violenței în familie, ca tinerii să știe unde se pot adresa și cum să se protejeze de agresori;
9. Alocarea resurse (umane/financiare) în servicii de sănătate mintală axate pe tineri și promovarea informațiilor prietenoase tinerilor, spre exemplu prin introducerea în cadrul orelor de educație pentru societate a subiectul sănătății psihico-mintale;
10. Oferirea asistenței pe termen mediu și lung din partea autorităților statului și/sau a altor organizații pentru tinerii antreprenori sau care dețin (activează în cadrul) IMM.

Impactul pandemiei de COVID-19 a făcut tinerii mai vulnerabili decât înainte de izbucnirea ei. Prioritizarea necesităților tinerilor și conștientizarea corectă a drepturilor afectate în perioada pandemică este crucială pentru comunitate și pentru a redresa situația actuală. Suportul asigurat tinerilor de astăzi va contribui la încrederea lor în postura de cetățeni ai zilei de mâine.

ACRONIME

APL - Autorități Publice Locale

ANOFM - Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă

CEDO - Convenția Europeană a Drepturilor Omului

CDEC - Centrul pentru Dezvoltare Educațională și Comunitară

CNTM - Consiliul Național al Tineretului din Moldova

Comunitatea LGBTQ+ - este un acronim care se referă la colectivitatea lesbiană, gay, transgen, etc.

FG - focus-grupuri

IYF - Fundația Internațională pentru Tineret

ÎMM - Întreprinderi Mici și Mijlocii

MECC - Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

MSMPS – Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova

NEET - Not in Education, Employment, or Training (tinerii fără un loc de muncă, educație sau formare)

ODD – Obiectivele de dezvoltare durabilă

ODIMM - Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii

ONG- organizație neguvernamentală